

Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis. Ludzas novads

Latgale – reģions ar spēcīgām saknēm, īpašu kultūrvēsturisko mantojumu un pierobežas specifiku – ir arī vieta, kur pilsoniskā sabiedrība attīstās savā unikālā ritmā. Projekta “Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis” ietvaros, balstoties uz intervijām ar sabiedriski aktīviem cilvēkiem Ludzas novadā, uzņēmējiem un ekspertu viedokļiem, piedāvājam ieskatu Latgales pilsoniskās sabiedrības šodienas ainavā – no līdzdalības sabiedriskajos procesos līdz pieredzei uzņēmējdarbībā, dzīvojot pie pašas valsts robežas.

EKSPERTA VIEDOKLIS

Par Latgales cilvēka pilsonisko aktivitāti un drošību

Līga Stafecka, Providus vadošā pētniece, pētījuma par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020–2024 līdzautore:

– Latgalē jūtama tā pārmantotā sajūta, ka citiem ir jārisina manas problēmas, un, kolīdz tās netiek risinātas, tā valsts ir slikta. Mēs sen nedzīvojam šajā režīmā, mums pašiem jāizcīna šīs cīņas. Mēs nevaram prasīt, lai valsts arvien vairāk investē Latgalē, jo nav jau tā, ka Latgale ir īpaši apdalīta līdz šim. Visos reģionos tiek diezgan daudz investēts, arī Eiropas Savienības fondu līdzekļi. Jautājums – cik gudri šī nauda tiek investēta.

Protams, Latgales reģionam ir vajadzīga lielāka valsts uzmanība, tāpēc ka tā ir pierobeža ar divām agresorvalstīm. Skaidrs, ka tur ir grūti piesaistīt lielas investīcijas no Rietumiem, investori vienkārši baidās nākt šajā reģionā lielo risku dēļ. Tāpēc valstij jārod risinājumi, kā pierobežas cilvēkos vairo šo sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai. Labi, ka ir lokālpatriotisms, ka, mēs, latgalieši, izdzīvosim jebkuros laikos, tomēr valstij būtu vairāk jāizrāda interese. Būtu jāspēj izskaidrot svarīgo jau bērnudārzā un skolā, vien jautājums, vai izglītības saturs tam ir gatavs.

Nav tā, ka piederība valstij ir atkarīga tikai no valsts, arī pašvaldības ir valsts daļa, un mums nevajadzētu nošķirt šīs abas atbildības. Pašvaldībai ir daļa par to, vai cilvēki

nāk vai nenāk uz vēlēšanām. Cēsīs, Valmierā skolēni balso, piemēram, kur ierīkot puķu dobes. Tas šķiet tāds mazumiņš, bet skolēnos jau veidojas apziņa par balsošanu un procesiem, kurus arī viņi var ietekmēt. Pozitīvo rezultātu redzēsim pēc pāris gadiem, kad viņos būs izpratne, kas ir valsts un ko es kā cilvēks varu darīt.

Tāpat nopietnai interesei par Latgali es ticēju tad, ja redzēju, ka lielās valstiskās partijas nopietni strādā reģionos jau vēlēšanu starplaikā (tām ir piešķirts valsts finansējums, lai brauktu un runātu ar cilvēkiem), nevis pēkšņi, iesniedzot sarakstus pirms pašām vēlēšanām, lai cilvēki ticētu politiskiem lēmumiem un tam, kas notiek valstī, lai paši stātos partijās un startētu vēlēšanās. Šobrīd šāds darbs reģionos nenotiek.

Runājot par biedrībām, ir gluži vienalga, kas tās ir par biedrībām, galvenais, ka cilvēki nāk kopā un dara kopīgas lietas. Cilvēki veido tādu kā mikrokosmosu, kur apmainās ar informāciju, var palīdzēt viens otram, darīt to, kāpēc ir apvienojušies, – dziedāt vai dejojot, vai runāt latgaliski utt. Ļoti vajadzīgas ir biedrības, kas aktualizē demokrātijas jautājumus un kas sadarbojas ar pašvaldībām, taču tām ir grūti pastāvēt Latvijā, jo nav viegli atrast pastāvīgu finansējumu, tāpēc ka finanšu avoti un konkursi vairāk virzīti uz konkrētām jomām. Ir labi, ka nevalstiskais sektors aptver vairākas jomas – kultūru, sportu –, tomēr būtu vajadzīgas vairāk arī tādas biedrības, kas aizstāv jauniešu intereses (ļaujot gūt pirmo demokrātijas procesu pieredzi) un kas iestājas par senioriem (lai nav tā, ka, tikko cilvēks aiziet pensijā, mēs par viņu aizmirstam), un šīs biedrības varētu iestāties pašvaldībās par jauniešiem un senioriem svarīgo.

Lai iesaistītos biedrībā, lai būtu pilsoniski aktīvs, ir jābūt apziņai par to, ka mūsu dzīve ir tā dzīve, ko veidojam mēs paši, nevis tas, ko diktē citi. Novēlu visiem mums būt darītājiem, nevis čīkstētājiem. ▣

Publicitātes foto

Svarīgs aktivitātes rosinātājs ir lietas, kas cilvēkus uzrunā un liek iedegties

Valsts prezidents Edgars Rinkēvičs:

– Nebūtu pareizi, ja kāds no Rīgas atbrauktu un teiktu, kā jādzīvo – tas tā nestrādā. Reģionālajās vizītēs tiekots ar jauniešu nevalstiskajām organizācijām, un vienmēr cenšos jauniešus uzmundrināt un iedvesmot būt aktīviem, tiesa, tie, kas redz, ka var būt aktīvi, spēj sadarboties, tie to arī dara. Man bija izcili laba saruna ar jauniešiem Līvānos pagājušajā gadā, un Latgalē šobrīd ir ievēlēts jaunākais pašvaldības vadītājs (Līvānu novada domes priekšsēdētājs Dāvids Rubens), tas parāda, ka jaunieši ir aktīvi arī Latgalē.

Normatīvie akti piedāvā dibināt iedzīvotāju konsultatīvās padomes. Man daudzviet Latvijā ir prasījuši, kā šīs padomes aktivizēt. Vienmēr uzsveru, ka to nevar izdarīt «no augšas». Ja cilvēks redz, ka vietējās varas vīri strādā, ka viņu dzird un viņš var panākt pārmaiņas, tad arī būs vēlme darboties šajās padomēs un apvienoties nevalstiskajās organizācijās.

Daudziem liekas, ka galvenā recepte ir: iedosim naudu un viss būs labi, bet, manuprāt, tas tā nestrādā, tas nav labākais organizācijas veids. Vēl viens svarīgs aktivitātes rosinātājs ir lietas, kas cilvēkus uzrunā un liek iedegties. Daudz kur Latvijā ir ļoti nopietna kustība pret vēja parkiem, tiek veidotas biedrības. Attiecīgi rodas jautājums gan attīstītājiem, gan pašvaldībām, gan arī Klimata un enerģētikas ministrijai – vai ir pietiekami skaidrots šis jautājums un vai runātāji ir arī ieklausījušies iedzīvotājos. ▣

Egītas Terēzes Jonānes foto

Lielāka privilēģija ir dzīvot Ludzā, nevis Rīgā

Pārkāpjot Ludzas picērijas «Astotais rajons» sliekšni, pārsteidz sienu gleznojumi un fotogrāfijas, latgaliešu grāmatu kolekcija plauktā un... smarža. Krāsns strādā gandrīz bez pārtraukuma, jo īpaši vasarās ludzāniešiem un ciemiņiem garšo picas, teica Agnese Malaka. Bet viņas vīrs Elmārs Malaks, rullējot mīklu kārtējai picai, pajoko: «Ēdot mūsu ceptās picas, cilvēki nesatraucas par liekajiem kilogramiem, jo tās ir ļoti garšīgas.»

Atgriešanās un Astotā rajona stāsts

Agnese, kuras vecāku mājas ir Rēzeknē, un Elmārs, kurš ir ludzānietis, kādu laiku dzīvoja un strādāja Rīgā, bet tad abi un Elmāra brālis Ēriks nolēma, ka jāatgriežas Latgalē, un devās uz Ludzu. Tobrīd gan vecāki, gan draugi bija šokā, taču viņi tika nomierināti, paskaidrojot, ka lielāka privilēģija ir dzīvot Ludzā, nevis Rīgā.

Prātojot par iespējamo nodarbošanos, radās doma par pašu uzņēmumu un nozari, kas iedvesmotu nākt uz darbu ar prieku. «Palikām pie idejas par picēriju, tāpēc ka Rīgā kādu laiku cepu picas, turklāt tās garšo pašiem. Atradām telpas. Šajā ēkā kādreiz bija alus krodiņš, vēlāk – veikals, un, ieraudzījuši to internetā, nopirkām par smieklīgu naudu,» atminējās Elmārs. Agnese pievienojās stāstam, ka ar ēku patiešām paveicies, tās dizains, apdare, aprīkojums... viss tapis ar pašu, ģimenes, draugu pūlēm.

Vaicāts, kāpēc picērijas nosaukums ir «Astotais rajons», Elmārs pastāstīja, ka jau no bērnū dienām draugi zināja – ja viņu nevar atrast mājās, tad viņš būs pie veikala nr. 8 (arī šodien tur ir veikals, bet jau ar citu nosaukumu), ko viņi ar draugiem bija iesaukuši par «Astotā veikala rajonu». Kad tapa picērija, tās nosaukums bija zināms uzreiz – «Astotais rajons». Elmārs uzsvēra: «Kad ludzānieši atnāk pie mums ēst picu, viņi saka: jā, jā, atceros to astotā rajona veikalu, pats tur iepirkos. Esam atpazīstami, un tas ir patīkami.»

Cep to, kas garšo pašiem

Protams, picērijas galvenais satvars ir tās cilvēki un picas, to veidi drīz sasniegs skaitli 40. Agnese un Elmārs priecājas, ka kolektīvs ir stabils un strādīgs, ja apmeklētājs nāk pēc apmeklētāja, picu mīklu veido un picas cep visi, tostarp Elmārs, Agnese un Ēriks.

«Mūsu picērija un tās nosaukums ir kļuvis par sava veida Ludzas zīmolu – gan ludzānieši, kas atbrauc tikai ciemos, gan ciemiņi, pabijuši šeit vienreiz,

Egītas Terēzes Jonānes foto

Agnese, Elmārs un Ēriks iedrošina Latgales jauniešus veidot savus uzņēmumus dzimtajā pilsētā vai pagastā, un viņi no savas pieredzes zina teikt – ja biznesa ideja ir rokā, nav jābaidās to īstenot

iebrauc apēst picu arī otro un trešo reizi. Katru jauno picu nogaršojam paši – viss kolektīvs, un, ja tā mums garšo, tad *palaižam tautās*,» stāsta Agnese.

Kā ir strādāt uzņēmējam pierobežā?

Ludzā dzīvo un strādā atvērti un strādīgi cilvēki, un visi nāk uz picēriju smaidoši, līdzīgi ir arī Kārsavā un citviet Latgalē, priecīgi pauž Agnese. Arī Elmārs Latgales šarmu sajūt cilvēku viesmīlībā, dāsnumā un valodā (latgaliešu izloksņu dažādība piestāv Latgalei, iestarpina Agnese).

Vaicāti, kā ir strādāt uzņēmējiem pierobežā, Agnese un Elmārs pauž vērojumu, ka Latgalē darba ritms ir mierīgāks, un, ja arī tev nebūs tāda peļņa kā Rīgā, vienalga būs klientu loks, kas cienīs tavu darbu un pirks tavu preci. Arī kultūras dzīve Latgalē, pateicoties Latgales vēstniecībai GORS un norisēm turpat Ludzā, ir kļuvusi daudz aktīvāka nekā bija savulaik.

Agnese un Elmārs iedrošina Latgales jauniešus veidot savus uzņēmumus dzimtajā pilsētā vai pagastā un mudina – ja biznesa ideja ir rokā, nav jābaidās to īstenot pat tad, ja citi teiks, ka ideja ir absurda. Klausies sevī, nevis citos, uzsvēra Agnese. Ja nesanāks ar pirmo reizi, tad jāmēģina otro, arī trešo reizi, jāvirzās uz mērķi, piebalsoja Elmārs. Abi bija vienisprātis – ja darīsi no sirds un tas, ko darīsi, tev patiks, tad tas būs vajadzīgs un patiks arī citiem.

«Ludzā ir vieta, kur var īstenot jebkuru biznesa ideju un kur var dzīvot ar savu ģimeni,» uzsvēra Agnese. «Mūsu picai klāt vēl ir mīlestība uz Latgali, mīlestība uz Ludzu un to darbu, ko mēs darām,» piebilda Elmārs. ▣

Ēriks Kondrāts – Latgales amatniecības un tradīciju sargātājs

Gundas Katrinas Voveres foto

Ēriks Kondrāts ir Ludzas amatnieku centra vadītājs, kurā meistari darbojas, radot tautas tērpus, koka, māla, metāla, tekstila darbus, stāstot un mācot senās amatu prasmes un tradīcijas. Turpat pāri ielai izveidojis arī «Latgaļu kukrņu», kas ieguvusi Latgales kulinārā mantojuma zīmi. Ēriks ir īstens Latgales mantojuma un tradīciju sargātājs un glabātājs, jo pats ikdienā ir arī zemnieks un, kā pats saka, «zemniekam ir jāmāk viss» – viņš mākot gan grozu uzpīt, gan kalt, gan izveidot kaut ko no māla.

Ruslana Žorža – iedvesmojoša jauniešu līdere

Ruslana Žorža ir iedvesmojoša līdere – Ludzas novada Zilupes Bērnu un jauniešu centra jaunatnes darbiniece, Zilupes jauniešu iniciatīvu grupas vadītāja, aktīva Zilupes iedzīvotāju konsultatīvās padomes locekle un nupat pabeigusi bakalaura studijas Mākslas menedžmenta programmā Daugavpils Universitātē. Ruslana ir arī deju kolektīva vadītāja un pati aizrautīgi dejo tautas dejas, ar savu piemēru iedvesmojot jauniešus iesaistīties kultūras un sabiedriskajā dzīvē. Par viņas ieguldījumu jauniešu līdzdalības veicināšanā un sabiedriskajā aktivitātē liecina arī apbalvojums – 2021. gadā viņa ieguva «Ludzas novada Jauniešu Gada balvu» nominācijā «Gada jauniete».

Jūs esat ļoti sociāli atbildīga un aktīva – ieskicējiet savu ikdienu.

– Es esmu jaunatnes darbiniece Ludzas novada Bērnu un jauniešu centrā šeit, Zilupē. Te bērniem nav daudz ārpuskolas nodarbību un pulciņu iespēju, ir tikai Zilupes Mūzikas un mākslas skola, bērnu un jauniešu tautas deju kolektīvi. Šeit es arī vadu un esmu līdere Zilupes jauniešu iniciatīvu grupai, kur mums ir aktīva komanda, ar kuru kopā strādājam, organizējam vietējiem jauniešiem dažādus pasākumus, meistarklases, radošās darbnīcas, manā paspārnē ir deju grupa «Adrenalīns», un šie jaunieši arī brīvprātīgi palīdz un iesaistās mūsu iniciatīvās un pasākumos, ko rīkojam jauniešiem.

Kas pamudina aktīvi iesaistīties darbā ar jauniešiem un citās sabiedriskajās aktivitātēs?

– Kad es vēl mācījos Zilupes vidusskolā, mana māsa sāka strādāt Zilupes Bērnu un jauniešu centrā, tāpat kā tagad es, par jaunatnes lietu speciālisti, un mēs kopā izveidojām jauniešu iniciatīvu grupu. Tā lēnām un pakāpeniski sākām strādāt un darīt, lai attīstītu un iekustinātu mūsu Zilupes jaunatni, lai viņiem būtu iespēja kvalitatīvi pavadīt savu brīvo laiku. Domāju, mums tas ir veiksmīgi izdevies, jo Zilupes jauniešus zina arī ārpus Ludzas novada.

2021. gadā jūs ieguvāt nomināciju «Gada jaunietis» – ko jums nozīmē šī nominācija un kā tā ietekmēja jūsu turpmāko ceļu?

– Togad mēs ļoti daudz strādājām, un es biju ļoti gandarīta, ka mani ieraudzīja un

Kā sākās jūsu ceļš līdz Ludzas amatnieku centra izveidei?

– Es biju biznesa konsultants Lauku atbalsta dienestā Latgales reģionā. Mums bija projekts, kur bija paredzēts apmācīt jaunos uzņēmējus, būtībā iemācīt viņiem pilnīgi visu – mārketingu, grāmatvedību, ekonomiku – līdz pat uzņēmuma dibināšanai, projekta mērķis bija nodibināt četrus uzņēmumus. Mēs šo mērķi izpildījām un uzņēmumus nodibinājām, viens no tiem bija Ludzas amatnieku centrs, kuru dibināja ļoti talantīga amatniece. Diemžēl pēc kāda laika uzņēmums faktiski bankrotēja, bet, tā kā ideja bija ļoti laba, mēs to pārņēmām.

Kāda ir centra misija?

– Veicināt mazo uzņēmējdarbību, ne tikai amatniecību, bet arī dzīvotspējīgu lauku vidi.

Jūs esat sociālais uzņēmums, tomēr reģionos sociālo uzņēmumu aktivitāte ir zema – kāpēc, jūsuprāt, tā ir un kā to varētu mainīt?

– Pirmkārt, es domāju, ka te visvairāk grēko pašvaldības, jo, piemēram, mūsu Ludzas novada pašvaldībai nav pieņemti vispār nekādi noteikumi attiecībā uz sociālajiem uzņēmumiem. Piemēram, veicot cenu aptaujas, pareizi būtu, ja cenu aptaujā sociālajam uzņēmumam būtu priekšrocība.

Ko, jūsuprāt, nozīmē būt sociāli atbildīgam uzņēmējam pierobežas mazpilsētā?

– Mēs izgatavojam tautas tērpus, un būt sociāli atbildīgam mūsu gadījumā nozīmē nenovirzīties no sava mērķa, tāpat nerāžot tos no sintētiskiem audumiem, kas, iespējams, būtu ērtāk. Mēs faktiski esam, es domāju, vienīgie Latvijā, kas gatavo autentiskus tautas tērpus, īpaši arheoloģiskos. Tas nozīmē, ka tos veidojam no dabī-

giem materiāliem – svārkus no vilnas, kreklus – no lina – visu kā no arheoloģijas grāmatām.

Šobrīd sadarbojaties ar visiem Latvijas novadiem vai tikai Latgales?

– Sadarbojamies ar visiem, pat ar ārvalstīm – Vāciju, bet, ja mums ir daudz pasūtījumu, mūsu prioritāte, protams, ir šūt pasūtījumus Latgalei.

Šogad pirms dziesmu un deju svētkiem jums noteikti ir daudz darba. (intervija notika pirms XIII Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem)

– Jā, ļoti daudz! Šujam vairāk nekā divsimt tautas tērpu.

Kā jūs vērtējat Latgales amatniecības tradīciju nozīmi mūsdienās?

– Tas ir dzīvesveids, un es uzskatu, ka agri vai vēl tās pazudīs... Kā jau lielākā daļa, daudz kas ir aizgājis un aizmirsts. Lūk, mēs sēžam keramiķa darbnīcā, bet viņš nomira pagājušajā gadā, un Ludzā vairs keramikas nebūs, un tur neko nevar darīt. Būtu skaisti saglabāt šīs amatniecības tradīcijas, bet praktiski ar to var nodarboties tikai hobijs līmenī. Mūsu uzņēmumam šobrīd ir piesaistīti četri pieci speciālisti, trim no viņiem šis ir pamatdarbs, bet pārējās meitenes – audējas paralēli strādā kur citur, savās saimniecībās, un tas ir labi, ka viņas laukos dzīvo un strādā. Ziniet, tas palīdz arī demogrāfiskajai situācijai, jo vienai meitenei ir trīs bērni, otrai – četri, bet trešajai – divi.

Amatniecības centrs noteikti strādā arī kā tūristu piesaistes elements.

– Pavisam noteikti, arī pirmsākumos, deviņdesmitajos gados, Ludzas tūrisma informācijas centru nodibinājām kā privātu

iestādi. Bija jāgatavo bukleti, lai parādītu, kas tad mums šeit ir, un sapratām, ka nav jau uz kuriem cilvēkiem braukt – nekas nav sakārtots un īsti pieejams tūristiem. Tāpēc amatniecības centrs kļuva par vienu no pirmajiem tūrisma objektiem. Pirmās veidojām ekskursijas un stāstījām par seniem arodiem. Mums bija dažādi instrumenti un privātās kolekcijas, tās tika veidotas pēc dibināšanas, likām sludinājumu, lai no lauku mājām ved mums visādus senus instrumentus – veda kaudzēm un vēl šobaltdien ik pa laikam kāds kaut ko atved.

Jūs esat Ludzas novada Nirzas pagasta iedzīvotāju konsultatīvajā padomē. Kā vērtējat šo iniciatīvu?

– Ļoti labi, jebkurā gadījumā nekad nevajag nolaist rokas, ir jācinās, bet ir viena liela problēma. Es divas reizes biju uz sapulcēm, uz kurām arī iedzīvotāji atnāca, un vairs es iet pagaidām nevēlos. Atnākušie iedzīvotāji sūdzas par kanalizāciju, ceļiem, bet tās ir lietas, kas jārisina pagastu pārvaldniekiem, kuri saņem atalgojumu par savu darbu. Iedzīvotāju konsultatīvajai padomei nav ne resursu, ne vajadzības to darīt. Es uzskatu, ka šo padomju funkcija ir vest aktīvu sabiedrisko dzīvi. Tā kā es šogad iešu pensijā, pieteicos vadīt seniorus, un septembrī organizējam braucienu uz Ālandu salām.

Kāda ir dzīve pierobežā un vai, jūsuprāt, šeit ir droši?

– Es domāju, ka mums šeit pat ir drošāk nekā Pierīgā un Jēkabpilī. Padomājiet, ja mēs runājam par karu, šeit pierobežai un Latgalei viņi izies cauri bez apstāšanās, bet īstā cīņa sāksies pie Jēkabpils, pie Rīgas. Un nevajag mežus izcirst pie mums, meži ir arī drošības jautājums!▼

interesanti, ir attīstība, un pie mums noteikti ir vērts braukt, lai redzētu Zilupes skaistumu, brīnišķīgo dabu un labsirdīgos cilvēkus.

Daudzi izvēlas braukt prom no pierobežas un Latgales. Kāpēc un kā viņus motivēt palikt šeit dzīvot?

– Patiesībā man nav atbildes uz šo jautājumu, jo es pati gribu turpināt studijas Rīgā un es nezinu, vai es atgriezšos. Šeit nav darbavietu, un tas ir lielākais klupšanas akmens. Esmu dzirdējusi, ka mums šeit būs jauna viesnīca, kur noteikti būs jaunas darbavietas vietējiem iedzīvotājiem, un tas ir labi. Bet, kā motivēt jauniešus šeit palikt, es tiešām nezinu, jo es pati neesmu vairs tik ļoti motivēta šeit palikt, arī mans tētis dzīvo un strādā Anglijā.

Kā jūs redzat Zilupi pēc desmit gadiem un kādu lomu jūs vēlētos tajā spēlēt?

– Man tiešām gribētos redzēt, ka šeit viss ir lieliski, lai viss attīstītos, cilvēkiem būtu darbavietas, lai mūsu skola strādātu un tajā būtu daudz bērnu. Man sāp sirds par to, jo, kad es vēl mācījos šeit, un tas bija ne tik senā pagātnē, vēl likās, ka bija dzīvība, bet tagad viss sāk piekļust... Tomēr, lai šeit viss izdotos, tas jau nav atkarīgs tikai no zilupiešiem vien, bet pēc novadu apvienošanas arī no Ludzas novada pašvaldības. Es negribētu teikt, ka tagad viss ir sliktāk, bet uzmanības mums noteikti ir mazāk. Patiesībā šķiet, ka šobrīd jaunieši pat sāk pamazām vairāk palikt savā dzimtajā pusē, nekā tas bija pirms kāda laika. Man noteikti nav bail atstāt šo vietu, jo bez manis nekas neapstāties, šeit ir jaunieši un aktīvi cilvēki, kuri darīs visu, lai aktīva dzīve turpinātos.▼

Gundas Katrinas Voveres foto

Lai kas tamā pasaulī nanūtyktu, saime dūd spāku

Jura i Ilgys Ivanovu spāka olūts ir saime i sāta

Ilgas Terēzes Jonānes foto
Ilgas i Jurs Ivanovi saimnīkoj sovā apskatis saimnīceibā «Bītes» Zaļesjes pogostā, pošā Zylupis pīvortē, i, kai soka Ilga, cylvākim vajag pazeit na tikai sovys saimis i sātys viesturi, bet i pļovu, kaida ir jōs bogōteiba.

Kod gribīs pošam sovu styureiti zemīs

Ilgas i Jurs dzymuši i auguši Nirzā. Jurs pīder pi pyrmūs Latvejis rūbežsorgu saimis. Pyrmūs godus jis iz rūbežys kontrolis punktu, kur strōdova, gōja kōjom (tūreiz nabeja

sabīdriskō transporta i pošim sovys mašyns, a ceļu dubļu laikā i zīmā varēja izbraukt tikai ar traktoru), tamdeļ Ilga i Jurs nūsprīde, ka jōnūperk sāta Zylupē voi pi pilsātys, lai tyvōk Jura dorbam. Gribēja ar vysu zemi, lai byutu sovs styureits, kur kapavōtīs.

Ilga atsacerēja: «Jura koleģis pastōsteja, ka Zylupē dzeivoj jō mama, i jai tik daudz zemīs navajag, tai jei myusim šytū gobolu, kas beja aizaudzs, padārāvōja.»

Turysms sōkōs ar bazneicu

Ilga i Jurs nu breivys grybys dorbovōs Pasīnis katūļu bazneicā, tur veidōti altaru nūformiejumi, svātku veitnis (vīns rūtōjums bejs pat 24 m garš), i tys vyss beja Ilgys i draudzis ticeigūs darynōts. «Bazneicōs padareits daudz, tagad jau nav tī godi, tagad vairōk dorom sovā sātā. Bet vyss sōkōs ar bazneicu. Pasīnē prāvests beja Pīters Deglis, i vīnu reitu pusē sešūs jis atbrauce pi manis i saceja – mes ar tevi braucam iz seminaru, tu byusi Pasīnis bazneicā par gidu. Seminara pasnīdzēja saceja prīsteram, ka maņ ir lels potenciāls i ka mani vajag paturēt bazneicā. Daudz turistu brauce iz Pasīni, i, prūtams, vaicova, kū var pasavērt vēl... I var saceit tai, ka ar bazneicu sōcēs turisms myusu saimē. Jurs aizgōja peņsejā, i mes sōkom aktivi dorbōtīs i sovā sātā,» pastōsteja Ilga.

Jurs vadūšū Latvejis restauratoru vadeibā daudz kū ir atjaunovs Pasīnis bazneicā, itamā dorbā īguldejs pošā laiku i naudu, bet tod jam rodōs īntereise par bārza tōsim. Jis vērēs muzeju fondūs, kai bārzu

var izmontōt. Šudiņ Latvejā ir tikai diveji bārza tōšu meistari – Zvierbuļu saime Līgatnē i Jurs Ivanovs Latgalē ar ļūti originalim dorbim (pats daudz eksperimentej, i jam vyss pasadūd, palīlej veiru Ilga). Pi Jura cīmovuši pat japāņi, īcīnejuši jō dorbus i niu pārķ tūs, Ilga stōsteja prīceigi.

Jurs pībilde: «Vysod vajag koķ kū dareit. Bārzs i kūka dorbi maņ pateik jau nu biernēbys. Muns tēte rūbēja kōrmus (ēkas – latgaliešu val.), i bārza tōšu trauki nav muns vīneigais dorbs. Prūtu kaļt, prūtu alumineja līšonu – vysu izprūmeju. Bez dorba laukūs navar.»

Ilga arī voda rodūšōs darbnēicis – gatavoj godskōrtu svātku rūtōjumus, rūkysprādzis i c., i uzskota, ka rodūšums ir kotrā cylvākā. Sovys pūdņika darbnēicys organizē arī dāls Jōņs – viņā plauktā izstōdeiti jō veidōti mōla pūdi.

Turpat iz golda salikti piparmātru, raudiņu i cytu augu syrūpi, tūs Ivanovu saime gatavoj pošī, taipat jī pīdōvoj prīžu produktus (čikuru zapti, pumpuru syrūpu i tt.). Ivanovu saimei pyrmajim Latgalē pīškeire Da-biskūs pļovu produktu sertifikatu gon par augu izceļsmis produktim, gon par amatnēicibu. Taisni Ivanovu saime beja tī, kas izdūmōja veidōt konstruktoru «Puzuris», kuru vari sasīt pats. Kasteitis, vysbīžōk pyrms pošim Zīmyssvātkim, ceļoj pa visu pasauli, tōlōkō vīta ir bejuse Australeja...

Ūtrs dāls Mārtiņš arī īzasaista «Bišu» dorbūs, bet ikdīnā jis ir multimōkslinīks (gatavoj rekvizitus kinai, taipat dorbojās ar kūku, metalu, mōlu i tt.). Interesanti, ka, pa-

sateicūt Mārtiņa talantim, saimnēicēbys pogolmā ir filīmāts daudzys filmys.

Atsagrīzūt pi sarunys par gida dorbu, Ilga pajūkova, ka vaira navar saskaiteit, cik tūs maršrutu izveidōts, lai gon dažūs jei cīmeņus vairs navad, deļtam ka pīrūbežā nalegalūs migrantu deļ izsludynōta ōrkōrtys situaceja.

Saime dūd spāku

Mōja ir mōja, bet svareigōks ir cylvāks. Lai paleidzātu obim dālim pōrvarēt smogys slimeibys, Ilga atroda specialistus, pošā vui-cejōs, i tagad ir prīceiga, ka dāli ir vasali i leli paleigi «Bītēs».

Obi atsacerēja, kai Ludzys nūvoda cylvāki, i jū saime, pyrmī Latvejā uzjēme Ukrainys bieglus, sazīdova kotrs kū varēja – pōrtyku, drēbis, sagys, naudu; pošvaļdeiba īdeve mōjūklus. Mes, latgalīši, asam izpaleidzeigi ļauds, tys myusim īvuiceits nu babeņom i dzedim, i vacōkim, – tai Ilga.

Lai kas tamā pasaulī nanūtyktu, saime dūd spāku, soka Ilga i Jurs. «Mes kūpā i kotrs atsevišķai prūtam daudz kū, i dolomīs ar sovom zynōšonom ar pōrējū pasauli. Pi myusim kotru godu atbrauc ap 5000 cylvāku. Pasaverit – myusim pļovā aug taidys zōlis, kas nav «Sorkonajā grōmotā», bet tōs ir unikalys. Mes izmontojam senōkōs latvīšu garšvīlys (maņ dōrzkūpjā-agronoma diplomdorbs Bulduru tehnikumā beja par garšaugim). I myusim ir tik daudz jaunu recepšu syrūpim i zaptēm, tikai vajag drupeit vairōk laika. Bet ir labi. Mes asam sovā saimē, sovā sātā,» Ilga prīcojās. ▣

Priesteris Vitālijs Filipenoks ar pētnieka un galdnieka talantu

Vitālija Filipenoka ikdiena caurausta arī ar baznīcas svētkiem

Zilupes, Pasienes, Briģu, Istras un Lauderu katoļu draudžu prāvests Vitālijs Filipenoks uztur ne tikai garīdznieka kalpošanu, bet arī īsteno dažādus projektus un organizē saimnieciskus darbus ar mērķi pētīt un atjaunot sakrālo mantojumu, proti, dievnamus, kapličas, krucifiksus... Viņš arī pēta dievnamu vēsturi un priesteru dzīvesstāstus. Sarunā priesteris uzvērā, ka to visu dara Dieva godam.

Atgriezās dzimtās Zilupes draudzē

«Esmu piedzimis šeit, Zilupes apkaimē, un Zilupes katoļu draudze ir mana dzimtā draudze. Dzīvojam gan Zilupē, gan vecmamma mājas laukos pie Pasienes, ģimene bija ticīga, tāpēc gājām uz Zilupes un Pasienes katoļu baznīcu. Kad mācījās Zilupes vidusskolā, sāku piekalpot par ministrantu baznīcā, tobrīd Zilupes baznīcā par prāvestu kalpoja Aigars Bernāns. Gāju uz Svēto Misi katru dienu, bet svētdienās braucām ar priesteri arī uz citu draudžu baznīcām.

Tieši tad jau apzināti iesaistījās draudzes dzīvē, sāku lasīt Svētos rakstus, apmeklēju rekolekcijas, apzinājos, ka man patīk veidot attiecības ar Dievu. Domājot par dzīves jēgas meklējumiem, vēlējos, lai man ir kas tāds,

kas ir paliekošs, nezūdošs, un tā pamazām ieinteresējos par priesteri aicinājumu.

Pēc Zilupes vidusskolas iestājos Rīgas Garīgajā seminārā. Tur studēju sešus gadus, pēc tam, studijas noslēdzot, bīskaps Jānis Bulis mani Rēzeknes Jēzus Sirds katedrālē iesvētīja par priesteri un uzreiz norīkoja kalpot turpat katedrālē par vikāru, kur mana kalpošana ilga piecus gadus. Pēc tam vienu gadu biju vikārs Preiļu katoļu draudzē. Visbeidzot bīskaps mani nozīmēja par prāvestu dzimtajā Zilupes katoļu draudzē. Tas bija Covid-19 pandēmijas laiks. Sākumā man bija jākalpo Zilupes un Pasienes katoļu draudzēs, tad bīskaps uzticēja arī Briģu, Raipoles, Rundēnu, Lauderu un Istras draudzes, un šobrīd es kalpoju Zilupes, Pasienes, Briģu, Istras un Lauderu draudzēs,» pastāstīja priesteris.

Pēta sakrālo mantojumu

Šovasar Vitālijs Filipenoks vietējo Istras pagasta kopienu iepazīstināja ar savu pētījumu par Istras Jaunavas Marijas Bezvainīgās ieņemšanas dievnama un draudzes vēsturi. Dievnams Istrā iesvētīts pirms 85 gadiem, bet pirmās liecības par katoļticību Istrā datētas ar 17. gadsimtu. Pirms tam, 2022. gadā, izdota viņa grāmata par Pasienes pagastā dzimušo priesteri, Rīgas Garīgā semināra pasniedzēju, floristu un publicistu Viktoru Terenkeviču. Vaicāts, ko pēta šodien, priesteris pastāstīja, cik unikāls ir Pasienes katoļu dievnams un tā klosterēka gan savā arhitektoniskajā, gan vēsturiskajā stāstā, tāpēc pēta abu šo ēku vēsturi.

Atjauno sakrālo mantojumu

Vitālijs Filipenoks saka – kur vēsture un fakti, tur rodas sasaiste ar restaurāciju, turklāt viņš mīl strādāt ar rokām, sevišķi mīli ir galdnieka darbi jeb darbošanās ar koku, ko viņš sauc par meditāciju. Pasienes dievnamā pie Dievmātes altāra var apskatīt krucifiksu, ko viņš veidojis no koka kā pateicību Dievam par priesteri aicinājumu. Priesterim ir sava neliela darbnīca Zilupes baznīcas kurtuvē ar paša radītu darbagaldu, kas darbojas pēc 3D printera principa tikai ar koku. Interesanti, ka Vitālijs Filipenoks darinājis jau desmitiem krucifiksu, tie Latgalē rotā gan dievnamus, gan ceļmalas.

Jāiestarpina, ka pirms šīs sarunas viņš atjaunoja koka solu, kas atradīsies pie Pa-

sienes baznīcas. «Tas man nemaksāja teju neko – sols tapa no nogrieztā koka, kas bija atvests malkai, man vienīgi bija jānopērk skrūves un krāsa. Tagad pie baznīcas veco solu nomainīsim ar jaunu,» priesteris pauda priecīgi.

Viņš gan restaurācijas, gan atjaunošanas darbiem piesaista arī projektu finansējumu, atzīstot, ka tā ir papildu iespēja izdarīt kaut ko vēl labāk un vēl vairāk, lai sakrālo mantojumu saglabātu nākamajām paaudzēm.

Multikulturālā Austrumu pierobeža

Priesteri kalpošana Austrumu pierobežā atšķiras no kalpošanas vietās, kas ir tuvāk Rīgai un lielpilsētām, atzina Vitālijs Filipenoks, uzsverot, ka pierobeža galvenokārt ir lauku teritorija, un šeit, tāpat kā citviet laukos, cilvēki labi pazīst viens otru. «Tu redzi viņus ikdienā, un viņi redz tevi ikdienā, satiekamies kristībās, laulībās, bērēs... ar laiku iepazīstam viens otru. Tas nav iespējams lielpilsētās, kur dzīvo daudzreiz vairāk iedzīvotāju. Te kopiena ir draudzīgāka, un tas ir labi, taču baznīca ir viena, tāpēc arī tad, ja ir kādas nesaskaņas, cilvēkiem jāiet un jāsatiekas tajā pašā baznīcā. Tas sirdsapziņas jautājums šeit ir daudz jūtīgāks, tāpēc ir cilvēki, kas šī iemesla dēļ izvairās iet uz baznīcu.

Ja palūkojamies uz Zilupes un Pasienes draudzēm, šeit ir multikulturāla kopiena valodu, tautību, arī konfesiju ziņā. Šeit ir daudz jautko ģimeņu, un retas ir tās saimes, kur būtu tikai katoļi vai tikai pareizticīgie. Mēs zinām, kas kurā draudzē – katoļu vai pareizticīgo, vai vecticībnieku – notiek, kā jā-kristī bērni vienas vai otras konfesijas baznīcā, jo viss ir cieši saistīts,» pastāstīja Vitālijs Filipenoks.

Multikulturālai kopienai raksturīgas daudzas valodas, tāpēc arī priesteris Svētās Mises vada vairākās valodās – latgaliski, latviski, krieviski un poliski.

Cik droši jūtas robežnieki?

Priesterim ir savs vērojums par drošību Austrumu pierobežā: «Esmu piedzimis un dzīvojis laukos, mūsu lauku māja atradās 200 m no tagadējās Krievijas robežas. Ļoti labi atceros (lai arī biju vēl bērns), kā atjaunoja Latvijas valsts neatkarību un kā slēdza valsts robežu. Gar mūsu māju stiepās ceļš, atbrauca ekskavators un pārraka to, turpat

uzlika dzeloņdrāti, lai neviens tur vairs nebrauktu, pēc tam uz robežas sāka strādāt robežsargi. Atceros, ka mana vecmamma puišus, kas staigāja gar robežu Latvijas armijas formastērpos, cienāja ar pienu... Vēlāk uz robežas attīrīja joslas, tā stiepās uz mūsu zemes, tāpēc piešķīra zemi kompensācijā. Robeža un robežsargi bija mūsu ikdiena. Pakāpeniski šajā robežas pusē mājas palika tukšas, viss aizauga, tagad šeit ir augsts metāla žogs. Cilvēki saka – ja kāds no Krievijas brauks pāri robežai, tad viņi neapstāsies pie mums, jo dosies uz lielākām pilsētām; ja laidīs dronus, tad tie lidos mums pāri. Citi pauž neizpratni par jauno likumprojektu «Pretmobilitātes infrastruktūras izveides likums», kas ļauj valstij atsaņināt privātās zemes armijas vajadzībām, daži pat pajoko – ko tu apstrādā savus laukus, ja tos vienalga atņems. Tas viss šobrīd ir daudz aktuālāks par to, cik droši viņi jūtas šeit, Austrumu pierobežā. Cilvēku prāts šeit ir vairāk nodarbināts ar praktiskiem, sadzīviskiem jautājumiem, tostarp to, vai būs darbs, kāda nākotne ir maniem bērniem utt.»

Vitālijs Filipenoks uzskata, ka pierobežas pašvaldībām un iedzīvotājiem vēl vairāk jāattīsta tūrisms, jo šeit ir ko redzēt – pretī debesīm slejas dažādu konfesiju baznīcas, redzama dabas pērle starp diviem ezeriem – Greblja kalns, kas veidojies, kūstot ledājiem, un kur ir reti biotopi, taureņi, kas sastopami tikai tur, šeit dzīvo dažādu tautību cilvēki, interesanta ir viņu valoda un kultūra. «Aicinu biežāk apmeklēt pierobežu, jo šeit ir ko redzēt un piedzīvot,» aicināja priesteris intervijas izskaņā. ▣

Priesteris labprāt darbojas ar koku

Publicitātes foto

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. #SIF_MAF2025

Sadarbības projektā piedalās mediji: «Diena», «Vietējā Latgales Avīze», «Latgales Laiks», «Ezerzeme», «Vaduguns», «Rēzeknes Vēstis», radio «Alise Plus»

Par projekta «Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis» rakstu saturu atbild to autori.

MAF
Mediju atbalsta fonds